

COSTACHE FACCA

1800 — 1845

Este fiul clucerului Constantin Facca și face parte dintr-o familie de mici dregători care aveau să urce repede în rang și în cin, pe calea averilor ce dobândesc și a relațiilor înalte ce leagă. O ramură a familiei lui Costache Facca se manifestă însă de timpuriu ostil față de cîrmuire și se agită în epoca mișcărilor eteriste, împotriva ei.

Costache Facca este paharnic și cumnat al domnitorului M. Ghica, reprezentant al județului Ilfov în adunarea obștească, cînd începe să scrie. Nici cinul, nici legătura de rudenie cu domnitorul, nici funcția de mai tîrziu de procuror al înaltului Divan, nu-l vor opri însă pe Costache Facca, descendent al Făcăieștilor celor „răzvrățiți“, să observe la curte și în relațiile politice, fenomenele de descompunere și caracterul retrograd și reacționar al clasei boierești. Fără a ridica vreodată pretenția de a fi poet — cum ne relatează Ion Eliade — Costache Facca, apropiat și de oamenii de cultură inițiatori și animatori ai Societății Filarmonice, membru el însuși al acestei societăți, va așterne pe hîrtie cu ironie și adesea cu sarcasm cîteva din cele ce vedea și auzea în jurul lui. Lipsită de întindere, nu însă și de semnificație și îndrăzneală, opera lui Costache Facca atinge pe dregătorii ipocriți — în satira *Ministrul* și fabula *Vulpea* — își exprimă dezgustul față de moravurile și așezările sociale ale vremii — în imprecăția *Blestemul* — atacă îndeosebi în *Comodia vremii*, cunoscută și sub titlul *Franțuzitele*, moravurile cosmopolite ale claselor stăpînitoare, deopotrivă cu ale păturilor parvenite ale clasei burgheze în plină ascensiune. Pe acest tărîm el contribuie la eforturile pentru promovarea limbii și culturii, respectiv a teatrului național românesc.

BIBLIOGRAFIE

Comodia vremii sau *Franțuzitele*, scrisă în 1833 și jucată de actorii Societății Filarmonice în 1835, a fost editată de Ion Eliade în 1860, o dată cu satirele și fabulele și alături de fabulele și satirele lui Costache Bălăcescu, în Biblioteca portativă, vol. V, București, 1860. Retipărită, împreună cu satirele și fabulele, în Biblioteca pentru toți, nr. 204, București, 1906. O ediție critică, precedată de note biografice și un studiu, a publicat Vasile Vircol, București, 1906.

COMODIA VREMII

comodia

în 3 acturi

Alcătuită de d-nu clucerul C. Faca,

în anul 1833,

luna

lui aprilie,

București.

Ultima ediție a piesei Comodia vremii a lui G. Facca a fost întocmită de V. Vircol (Costache Facca, Comodia vremii, București, 1906). Transcrierea destul de fidelă a ms. 2505 din Biblioteca Academiei R.P.R. nu a ferit totuși pe editor de o serie de erori. Iată câteva lecturi greșite: ameștești în loc de amăgești (ed. Vircol, pg. 28), de galante în loc de d-elegante (ibid. pg. 33) fericim în loc de norocim (ibid. pg. 33); transcrieri greșite: acia în loc de aicea (ibid. pg. 29); modernizări nepotrivite: dascăli în loc de dascali (ibid. pg. 47), împotrivă în loc de împotrivă (ibid. pg. 34), caleașcă în loc de calească (ibid. pg. 39); omiteri de cuvinte: dă un ciubuc stăpînă-său în loc de dă un ciubuc lui stăpînă-său (ibid. pg. 46); înlocuiri de cuvinte: ori în loc de sau (ibid. pg. 28), afla în loc de găsi (ibid. pg. 28), că ești în loc de c-ai fi (ibid. pg. 39).

Ediția noastră, urmînd același manuscris, a căutat să înlăture aceste erori și să redea cît mai exact originalul. Este ms. 2505 chiar „originalul lui C. Facca“, după cum crede V. Vircol? Există motive de îndoială. Se poate crede că manuscrisul din Biblioteca Academiei R.P.R. ar fi o copie făcută de cei care au reprezentat această piesă. O serie de corectări și adaosuri (ff. 3v, 5r, 9r, 11v) și greșeli (f. 2v: rejudeca în loc de prejudeca; f. 4v: samoa în loc de șamoa) ar dovedi acest lucru. În orice caz, acesta pare a fi manuscrisul care a fost înaintat spre aprobare Comitetului teatral (comisia pentru cenzurarea pieselor) căci, după cum se poate vedea pe fila 14r, el poartă semnăturile lui S. Hill și I. Voinescu, cu mențiunea: „Se poate reprezenta“ (despre colonelul I. Voinescu se știe că făcea parte din acest comitet).

O particularitate a acestui manuscris o constituie o serie de confuzii grafice. Autorul confundă uneori pe ă cu e. El scrie: să treîți în loc de să trăiți, grău în loc de greu, sebiile în loc de săbiile. Aceste grafii aproximative se datoresc, probabil, unor fonetisme populare regionale sau unei imperfecte deprinderi a scrisului. De asemeni sînt confunđați z cu j (necăzît), s cu ș (șamoa scris samoa), a cu ă (gasi în loc de găsi) și a lui î cu i (bătrînii în loc de bătrînii) ceea ce poate să ne atragă atenția asupra unei pronunțări străine, cel mai probabil grecești.

În afară de modificarea punctuației și modernizarea cîtorva forme ortografice (beleao transcris beleaua, doriaam transcris doream etc.) am unificat numele personajelor care apăreau scrise în mai multe feluri: Ianachi-Ianache, Dumitrache-Dimitrache, Zmaranda-Smaranda, reținînd forma care apare mai des: Ianache, Dimitrache, Smaranda.

Titlul corect al piesei este Comodia vremii (scris Comodia vremi) și nu Comodia vremei.

Conversații a fost transcrisă după ediția lui Eliade, 1845.

Fieșcare,
cu o mare *nedreptate judecînd*¹,
îñ-o să zică
alt nimică *ci că scriu batjocorînd.*
Iar eu iată
zic îndată *frate! nu rejudeca*²,
pîñă toate
cît să poate *mai cu minte-i judeca*³.
Eu de fire
ș-omenire, *ca să rîz nu voi nici cum,*
decît fleacuri
și năravuri *cele răle de acum.*

¹ Mai întîi fusese scris *judicînd*; ulterior *i* a fost corectat în *e*.

² Probabil: *prejudeca*. Scris mai întîi *rejudica* și apoi *i* transformat în *e*.

³ Scris mai întîi *judica* și corectat.

Coconul Ianache, mahalagiu, boier bătrîn
Cocoana Smaranda, soția lui
Cocoana Elenca } fetele lor
Cocoana Luxandra }
Coconul Pavel, boier bătrîn, vecin mahalagiu
Coconul Dimitrache, amorezu Elenchii
Coconul Simion, capitan
Coconul Panaiotache, ofițer
Mariuța, slujnica lui Ianache
Stan, slugă lui Coconul Dimitrache

Cortu să închipuiește în casă lui Ianache la mahala.

ACT. I-ii

CORT. I-ii

Ianache, Smaranda, Mariuța

Ianache

Sînt trecut în bătrînețe, și ascultă de cuvînt,
 Căci am început a crede că e vrun drac pã pãmînt.
 Sluga de stăpîn nu știe, nici copiii înțeleg,
 Nevasta în spionlîcuri¹, toți cum vor, așa alerg.
 N-auzeai mai înainte bonton, ceai și pălării.
 Acum cine le mai scoase, n-ar mai fi nici pã pustii.

¹ Șters în manuscris și scris ulterior de altă mînă: *nu să supune.*

Comodia Opromi.

Actus: I.

Actus: I.

Janau, Szagunda, Nagisze.

Janau.

- " Anna agerunt an aragunye. Zi Surhar de uoant,
- uri am Surant cupodi, ura p'orn opail na
- " etrea de uoant nre p'ia, nre uoant nre p'ia,
- nebadia. ~~ne uoant nre p'ia~~, aog urm aog abba
- " nare p'ia mai anna nre, aosten. Zi, Zi nre p'ia
- aust nre he mai cupodi, nag hai pi nre nre p'ia.
- " Bid nre nre p'ia cupodi. Zi Bidem he maaha.
- no'ogin' rna aot ne mahe. Zi Zi nre p'ia dandare.
- " Mai nre p'ia nre p'ia. Zi Zi nre p'ia uoant. Zi Zi nre p'ia
- de maad' uoant nre p'ia. no nre uoant nre p'ia.
- " Haer nre p'ia uoant nre p'ia, p'ozgo Bidem n' o noxauis.
- nre p'ia cupodi. Zi Zi nre p'ia. Zi Zi nre p'ia cupodi.

Sup:

Abba p'ia nre p'ia nre p'ia. Zi Zi nre p'ia nre p'ia.

Sara cupodi nre p'ia. ac uot din hinar uoant.

es he cupodi cupodi nre p'ia.

Janau.

- " Surhar he cupodi. Zi Zi nre p'ia nre p'ia.
- cupodi nre p'ia nre p'ia. Zi Zi nre p'ia nre p'ia.
- cupodi nre p'ia nre p'ia. Zi Zi nre p'ia nre p'ia.

Văd bine că n-avem stare și șădem la maala,
Ș-o țin una tot pă mare, zi și noapte dandana.
Mai mult nu zic, ș-înțelegeți, coconași și militari,
De astăzi să-nconteneze, noi nu sîntem oameni mari.
Casă nu mai voi deșchisă, franțozoia n-o pohtesc.
Înțelegeți, căci, în urmă, cu toții va biciuiesc.

Smaranda

Așa, frate, ai dreptate, dar t-ascultă cineva ?
Astea sînt draci, nu sînt fete, te scot din minte cum va.
Să le omori iar ți-e milă...

Ianache

Să crape, nu voi să știu,
Ce, acum la bătrînețe, ai vrea pezevenghi¹ să fiu ?
Ascultă-mă, Mariuțo, ș-înțelege ce-ți vorbesc.
Să-nchizi poarta mai devreme, deșchisă să n-o gălesc.
Că apoi îți moi spinarea cu blăgoslovitul par,
Cum oi mai gasi în casă coconaș sau militar.

CORT. II-lea

Mariuța și Stan (nevăzut)

Mariuța

Eu ziceam să n-o ia lată² și dumnealor nu credea.
Vezi că bealeaua să sparge numai pă spinarea mea.
Slujești ziua-n toată casa și noaptea te amăgești
Dă-ți pierzi somnu pă nimică, fără să te folosești.
Dar o s-o duc cu tăcerea, ca să rîz apoi din grău
Cînd le-oi vedea sîngurele și-ntristate cum știu eu.

Stan

Aș vrea să știu, Mariuțo, ce spui și sporovoiești ?

Mariuța

Te sfătuiesc, jupîn Stane, d-aicea să te cîmpești.

¹ Șters în manuscris și scris de altă mînă : mijlocitor.

² Să nu se întindă prea mult (la petreceri și sindrofii).

Stan

Ce fac sus, mai bine, spune-mi ?

Mariuța

Vă așteaptă, s-au gătit.

Stan

Dar boieru est-acasă ?

Mariuța

Doarme, că e ostenit.

Stan

Și noi vrem în veci să doarmă, căci atunci ne bucurăm,
Iar cînd sînt deștepți, e moarte, ne măhnim și ne-ntristăm.

CORT. III-lea

Elenca, Luxandra și Mariuța

Elenca

Ascultă, mă șer Luxandra, aș vrea să mă plimb pe pod,
Ș-apoi să stau cu calească la madam marșand de mod¹.
Voi să-mi fac o pălărie, cu blonduri² și an velur³,
Căci îmi vine a merveliu⁴ cu boaua⁵ dă samur.

Luxandra

În jurnalul după urma, e ceva deosebit,
D'abor⁶ o demoazela, cîn se află an vizit⁷,
Este de bonton la modă să aibă capot deschis,
În mîină cu portofeliu, și cu beiader⁸ închis.

¹ Modistă (fr. *marchande de modes*).

² Horbote de mătase (fr. *blonde* — dantelă).

³ Din califea (fr. *en velours*).

⁴ De minune (fr. *à merveille*).

⁵ Fișie lungă de blană sau de pene în jurul gîtului, blană (fr. *boa*).

⁶ Mai întii (fr. *d'abord*).

⁷ În vizită (fr. *en visite*).

⁸ Văl de mătase elegant care se pune pe umeri, ca un șal (fr. *bayadère*).

Iar cînd mergem la plimbare, voale verzi ne trebuisc,
Ba de soa¹ și bodine² ca-n jurnalul franțozesc.

Elenca

Ah ! mă șer, să-mi vezi mantela, mai suplim, mai lucru fen³,
O dublură-nfricoșată și față amur san fen⁴.

Luxandra

Ș-a mea nu este urită, am ales-o samoa⁵.

Mariuța

S-o mai slăbiți, ar fi bine, din doblură și rețea,
Că boieru nu glumește.

Luxandra

Ce visează ?... Chel ide ?⁶
Mă șer, unde mi-e lorneta, că n-uș cine trece a pie⁷.

Elenca

Este monsiu Dimitrache și încă c-un ofițer,
Prea galant, cu epoleturi, zău că nu e uritel.

CORT. IV-lea

Mariuța (sîngură)

Lucru vrednic de mirare, parcă ar fi un făcut.
Îi vezi cum să face ziua, te-apucă în așternut ;
Parcă ar dormi pe poduri, cum deșchizi, de ei să dai...
Are dreptate boieru, ăștia sînt niște crai,
Iar ele dușmance casii ! n-au minte nici d-o para,
S-or mai mărita și ele cînd mama s-o deștepta !⁸

Sfirșitul actului I-ii

¹ Ciorapi de mătase (fr. *bas de soie*).

² Ghete cu nasturi, lungi ca niște cizmulițe (fr. *bottine*).

³ Fin, delicat (fr. *fin*).

⁴ Probabil simbolul comercial al nuanței unei culori la modă (fr. *amour sans fin*).

⁵ Probabil șamoa (fr. *chamois*), numele comercial al culorii părului de cămilă, bej

Ediția Eliade, pg. 286, scrie șamoa.

⁶ Ce idee ! (fr. *quelle idée !*).

⁷ Pe jos (fr. *à pied*).

⁸ Corectat de altă mîna : cînd și mama o-nvia.

CORT. I-ii

*Elenca, Luxandra, Dimitrache, Panaiotache, Simion
și Mariușa*

Dimitrache

Madmazel, cu plecăciune! ș-încă iertăciune cer
Să-ți recomanduesc astazi pă tinărul ofițer
Și pe domnu căpitanu din întâi batalion,
Al căruia nume este monsiu, monsiu Simion.

Simion

Madmazel, ce norocire ca să mă învrednicesc
La persoana d-voastră, să mă recumanduesc.
N-am chivăra și eșarfu, căci așa ne este dat
Să-ndrăznim l'astfel dă case, dar mă rog să fiu iertat.

Panaiotache

Ah! ce mare norocire, parble¹, nu știu cum s-o scriu,
Să văz astfel de persoane, parcă nu crez că sint viu!
Sînteți atît d-elegante, încît drept să vă vorbesc,
N-aș vrea altă fericire dăcît să mă norocesc
Cu prieteșug și stimă...

Elenca

Dar și noi ne norocim,
Știm persoana d-voastră s-o apreasiarisim².

Luxandra

Părdon că ne-ați găsit astfel, într-atîta neglijă³.

Panaiotache¹

Nu mai faceți tualetă, mă rog, par l'amur de die⁴.
Sînteți bine și frumoase și o socotesc prisos
Să mai ședeți în oglindă c-un portret așa frumos.

¹ Zău, pe cuvînt de onoare (fr. *parbleu*).

² S-o apreciem (fr. *apprécier*, cu suf. gr. — *isi*).

³ Ținută neglijentă (fr. *négligé*).

⁴ Pentru Dumnezeu (fr. *pour l'amour de Dieu*).

Mariuța (încet)

Pas d-ascultă și-înțelege, comedie parc-ar fi,
Dar cînd ar veni boieru, cum i-ar mai aprerisi.

Simion

Văz gătire dă plimbare, bin-ăr fi să ne sculăm,
Greutate să n-aducem. Aideți să ne rădicăm...

Elenca

Mă rog, ce să potrivește, asta nici n-o socoti,
Încă facem rugăciune, dac-ați bine priimi
Să veniți la ceai dăseară...

Dimitrache

Lasă că eu chiar mă duc
Pe la d-lor p-acasă și negreșit îi aduc.

Panaiotache

Eu negreșit sînt aicea, la șapte evropenești,
Și mă rog, șazi, coconiță, să nu te jenarisești

Simion

Sîntem sluga d-voastră, nu vă sculați în zădar
C-o să ne vedem deseară...

Luxandra

Anșante de vu voar...¹

CORT. AL II-lea

Elenca, Dimitrache și Mariuța

Dimitrache

Este vrednic de-ntristare și-încă de nepomenit,
Vecinic în nenorocire să stea omu împietrit.

¹ Sînt încîntat că vă văd (fr. *enchanté de vous voir*).

Patima mea Ț-e știută, știi cu ce foc te iubesc,
Știi că-mi place-n tot minutu să tot o mărturisesc.
Însă totul împotrivă către mine s-au întors,
Încît viața mi să pare lucru netrebuincios.
Te iubesc și nu Ț-e milă, vecinic nu vâz vrun răspuns,
Mă duc, viu, plin d-întristare și d-o jale sînt pătruns.
Acum voi cu hotărîre să-mi spui daca mă iubești,
Daca simți cevași de mine, soarta să mi-o hotărești.

Elenca

Așa zic toți cavalerii, dar paroliști cine sînt ?

Dimitrache

Jurămînt îți fac, Elenca, cît oi trăi pã pãmînt
Să-mi fii scumpa mea stăpîină, pentru tine să trăiesc,
Sufletul meu, starea, viața, cu plăcere să-ți jărtfesc.

Elenca

Cînd aș ști cu-ncredințare că sînt cîte le vorbești
Și că n-oi fi înșălată, ș-adevărat mă iubești
Și că jărtfa nu mi-oi pierde-o, dar oi face-o pentr-un ce,
Țe-aș făgădui din parte-mi amur é fidelite¹.

Mariuța

Boieru-ntr-o dimineață, de ginere cînd vorbea,
De iubit, de jurămînturi, parcă nici nu pomenea.
Zicea că astea sînt fleacuri și gugoși spuse-n zădar,
Și că va să-l nimerească greuleț la buzunar.

Elenca

Este prea împertinenda, ah ! nu știi cît e de greu
Cinevași slujit să fie pînă într-atît de rău.

Coconul Dimitrache

Simț că trăiesc atunci numai cînd vâz frumusețea ta,
Iar cînd lipsești nu să spune starea ș-întristarea mea.
Vremea mi-a fost înnorată, totu-mi părea întristat,
Soarile, cît pentru mine, azi întii s-au arătat.

¹ Dragoste și credință (fr. *amour et fidelité*).

Ah ! ce zi veselitoare ! ah ! prea fericit minut !
Fă-mi deplină fericirea și dă-mi mîna să-ți sărut.

Cocoana Elenca

Îți dau inima și mîna, ah ! ce pas astazi făcui.
Mă socotesc și-mi pierz mintea, simțirea nu poci să-mi spui,
Dar du-te curînd d-aicea, să nu vie cineva.

Dimitrache

Adie, sărut mînușită și mă rog nu mă uita.

CORT. AL III-lea

Mariuța

Să face nepricepută și-îi pare pasu greu,
Dar e nebun cîn-o crede, căci pă viul Dumnezău,
Cît sînt eu de desfrînată, dar mai-mai că m-a-ntrecut,
Numai eu îi știu adîncu și ce pasuri au făcut...
Unu, c-ar fi plin de daruri, altu, iar, c-ar fi frumos,
Dar d-abia îi zice bine, și ea prinde bucuros.
Păcat de bietu boieru, c-o să-l facă, într-o zi,
De batjocură s-ajungă și de toți a să huli.

CORT. AL IV-lea

Odaia lui Dimitrache
Dimitrache și Stan, slugă

Dimitrache

De cînd îmi slujești, chir Stane, îți sînt foarte mulțumit.
Ai slujit cînd rău, cînd bine, cînd plătit, cînd neplătit ;
Dar să știi cu-ncredințare că, dacă m-oi pricopsi,
Mic și mare lîngă mine negreșit că tu vei fi.
Aș vrea să-mi mai faci o slujbă prin care mă socotesc
Dorința și fericirea să nu mi-o mai prelungesc.

Stan

Bine ar fi, zău, stăpîne, să te văz mai norocit,
Căci astazi de dimineață am fost foarte amețit.

După ce-ai plecat d-acasă datornicii a-nceput
Ca la zbor să să adune¹, să nu mai stea din cerut.
Le-am pus cîteva soroace, dar nu e glumă, să crezi,
Că va o gură ș-o minte ca să tot îi imbunezi.

Dimitrache

Slujba pă nas nu mi-o scoate, de datornici nu-mi vorbi.
Înțelege-mă-ntîi bine și mai multe nu-mi spori.
Și, ca s-o tăiem îndată și să vorbim mai curat,
Aș vrea să-ți între-n cap, Stane, că eu sînt amurezat.

Stan

Am priceput ; mai la vale !

Dimitrache

Aș vrea încă să mă-nsor,
Căci altminteri nu-i nădejde, văz că trebuie să mor.

Stan

Am priceput ; dar cu cine ?

Dimitrache

Nu mă grăbi ! stai să-ți spui.
Cunoști pă unu Ianache și copila dumnealui,
Pă car-o cheamă Elencă ?...

Stan

O cunosc, am priceput,
Și tocm-acum să-nțelege c-amîndoi ne-am și pierdut.

Dimitrache

Dar de ce nu-ți plăcu, Stane ?

Stan

Căci nu sînt ca dumneata,
Ori ce-oi vedeș, să-mi placă.

Dimitrache

Aș vrea să am mintea ta.
Ce cusur vezi, dă nu-ți place, pentru ce nu priimești
Să crezi că e-nfricoșată, cu mine să te unești ?

¹ Să se adune la sfat.

Stan

Era vreme mai-nainte, pă cînd tot să mai putea
Un tînăr să se însoare, s-aleagă pă cin-or vrea.
Dar acuma nu să poate, trebuie să socotești,
Că e lucru anevoie muierea s-o mulțumești.
Va telegari și calească, va mantele, pălării,
Ș-îmbrăcată după moadă, s-o duci tot la sindrofii.
Casă-i trebuie deșchisă, croitorii să nu stea,
Din Lipscani să n-o destinză, să dea bani pă ce-o vedea.
Să zicem că are zestre, și că o să cheltuiești,
Să-i faci toate după voie, numai ca s-o mulțumești;
Dar beleaua nu-i atîtă, pîn-acuma n-am sosit,
Și cuvintele din urma încă nu le-ai auzit.
Eu nu-ți zic să-ți temi nevasta sau într-adins s-o păzești,
Ăstea sînt aridicate nici să le mai socotești,
Dar să-ntîmplă fără veste și vii acasă-ntr-o zi,
Și dai peste alt în locu-ți, fără a te socoti.
Asta nu-i întîia dată sau numai la dumneata.
Lumea, o vezi, este iute; dracu n-are ce lucra,
Iși bagă coadă pîn toate, ș-apoi cine-i vinovat?
Cine e hulit de lume? ticălosu de bărbat!
Atun' să mai vezi ponosuri de bețiv și de curvar¹,
Că i-ai prăpădit și starea, c-ai fi sec și cărturar²
Iată că eu mai-nainte și din vreme ți le spui,
Peste fo cîteva zile să nu te-aur: Ce făcui!

Dimitrache (să plimbă desperat)

El gîndește că e slugă, ș-apoi eu sînt stăpînit,
Căci el judecă mai bine decît cel mai pricopsit.
Bravo, slugă credincioasă, tu de multe m-ai scăpat,
De nu erai, cine știe în ce m-aș fi încurcat!
Dar să știi c-oi să fac curte, dă-mi curînd să mă gătesc,
Că e soare deseară...

Stan

Astfel te îngăduiesc.

¹ În manuscris cuvîntul a fost șters și înlocuit cu: *un circimar*.

² Cartofoi.

³ Scris în notă, în josul paginii.

Ianache

Bună ziua duminică ; ce mai faci? cum mai trăiești ?

Pavel

Slavă Domnului, vecine ! Dumneata cum te spăsești ?

Ianache

Ce să-ți ascunz, n-o duc bine, mai mult c duc necăzît
Și mă văz în bătrînețe întristat și amarît.

Pavel

Necazu e pentru oameni, dar aș vrea să știu ce ai,
Spune-mi, frate, ce-ți lipsește, ai să iei sau ai să dai ?

Ianache

La mine sînt strînse multe, cum să ți le șiruiesc,
Ce să-ți spui mai înainte ș-unde să mă isprăvesc ?
Toți, frate, te amărește, ele, fetile, cînd sînt,
Sufletu-l scot fără milă, viu te bagă în pămînt.
Dascăl vor de franțozească și-apoi te pune pe foc
Să le iai și de chitare ș-alt dascăl iar pentru joc.
Cum să scoală, la găteală, și să nu le zici ceva,
Că peșim încep cu gura și-ți spun că e mod-așa.
Și pă lîngă cheltuială, unde eram om tihnit,
Îmi văzui casa tîrgu slobod și pă mine amețit.

Pavel

Ce să-ți zic ? niște păcate, am ajuns o vreme rea !
Eu n-am nici copii, nici fete, dar tot am beleaua mea.
Știi că e cîteva vreme de cînd m-am orînduit
Într-o judecătorie, unde aș fi mulțumit,

Căci leafă am îndestulă ; să zici iar că mă muncesc,
Nu. Să crezi, prietenește, dor numai că iscălesc.
Mă supăr că nu știu treaba, nu știu din regulament ;
Ce bine era odată la noi la departament¹ !..
Dar că au niște cuvinte, niște vorbe franțuzești,
Oțnoșanii, ofis, delle, de nu le mai isprăvești.
In scurt, toți te ia-n picere, nu știu cum să ți le zic,
Parc-ar fi farmazonie, că eu nu pricep nimic.
Și d-ar fi ceva mai bine, dar, după regulament,
Treaba și daraua bate mai mult înspre prezident.

Ianache

Unde-s vremile acelea pă când odihnit șadeai,
Fără pravilă și delle, toate ți le isprăveai ?
Impărțeau cu toți frățeste și ne-nconținut curgea ;
Era, zău, neprețuită pravila lui Caragea !

Pavel

Dar că trimiteai paraua odată de târguiai,
Și îți aducea lăscaie, că n-aveai pă ce s-o dai ?

Ianache (să plimbă necăzit)²

Mie ciuda mi-este mare ! Cum creștii copiii eu ?
Cum nu puțea mai-nainte lumînările de său,
Ș-acuma le-apucă capu, cum dau de mirosul lor ?
Nu mai poci să sufăr, frate, d-întristare oi să mor !
Aideți nițel la plimbare să ne mai dezmetim...
Fa ! diredică pîn casă, că noi pest-un ceas venim.

CORT. AL II-lea

Smaranda, Elenca, Luxandra și Mariuța

Elenca (cătrel Mariuța)

Adu lampile din casă, pune apă-n samovar,
Nu umbla, mă rog, distretă³ și te-nvîrți în zadar.
(Cătrel Luxandra.)

¹ Departament.

² Scris în notă, în josul paginii.

³ Distrată (fr. *distratte*).

Eu zic, ma șer, c-ar fi bine să se puie un tapi¹,
Și foteliu lângă masă cu oglinda vizavi.
Mariuțo, vezi gătește pesmeți, lapte pentru ceai,
Nu uita la cin-o cere rom, pișcoturi să le dai.

Smaranda

Cum știu ele după modă toate cite trebuiesc !
Astor fete li să cade măritiș evropenesc.

Luxandra

Ei cunosc educaționu și ne știe ce plătim.
Ăi noștri n-au sentimenturi și nici nu ne potrivim.

Smaranda

Să treiți, fetile mele, însă tot să mai gândiți
Că bătrînii cunosc multe, pe care voi nu le știți.

Luxandra (*jucînd în casă*)

Ia vezi, mama, niște pasuri care m-a-nvățat Diupor²,
Și l-aș face și mai bine, dar mă doare un picior.
Anavande³ și cu solo la catriliu⁴ franțuzesc,
Fac mai bine decît toate ; ah, ce joc împărătesc !

Mariuța

Păsămne c-a sosit ceasul, nu știu ce auz viind,
Ascultați și d-voastră sebiile zornoind.

Elenca

Sezi, ma șer, de priimește, mama, treci pă canapea,
Adu-mi mai curînd lorneta, vezi că-i pă meșcioara mea.

¹ Covor (fr. *tapis*).

² Duport, profesor francez de dansuri occidentale, renumit în societatea înaltă, la începutul secolului trecut.

³ Figură de cadril (fr. *en avant deux*).

⁴ Cadril (fr. *quadrille*).

Smaranda, Elenca, Luxandra, Mariuța, coconul Dimitrache, d. Simeon, d. Panaiotache și Stan, slugă cu ciubucu stăpînă-său

Simion

Credeți că fără răbdare să-nsărez am așteptat?
Ceasurile ca să treacă mai curînd nu-ș ce-aș fi dat.
Doream cu deosebire să mă recomanduiesc,
Și c-o mumă fericită să mă împrietenesc.
Ai niște demoazele cît să poate cu simțiri,
Pline de duh și de daruri și de alte fericiri.

Smaranda

Bunătatea dumitale... Cu toate astea gîndesc,
Că li-or fi educaționul leit ca un franțuzesc.
Fiindcă toată maalaua vede ce fel ne-am silit,
Cît am făcut pentru ele și ce bani s-au cheltuit.
Apoi le-am scos și la clupuri¹, la masche², la nobil bal,
Ș-acum vor să mai învețe cum să-ncalice pã cal.

D. Panaiotache

Cavalcaua e la moadă foarte mult în alte țări,
Damile obicinuiesc și merg des pã la plîmbări.

Dimitrache

Cîn li-e firea aplecată, atunci odihnită fii,
Căci să varsă în științe ca albina în cîmpii.

Elenca

Domnilor, fac rugăciune, țărimoni n-așteptați,
Ci în țerclu³ lîngă masă pohtiți ceaiu să-l luați.

Luxandra

Pohtiți să jucăm pã urmă de peti je inosan⁴?

¹ Cluburi.

² Bal mascat (fr. *masqué*).

³ Cerc (fr. *cercle*).

⁴ Mici jocuri nevinovate (fr. *des petits jeux innocents*).

Panaiotache

Madmazel, știi niște jocuri frumoase și amiuzan¹.

Luxandra

Am pasione pentru ele, încît nu poți ca să crezi,
Cit voi fi de mulțumită și cit mă îndățorezi.

*Stan (după ce dă un ciubuc lui stăpînă-său,
căt-re Mariuța)*

Ai și noi într-o odaie, nu știi undeva frun loc,
Să-ți spui ceva d-ale lumii și să ne jucăm fun joc ?

Mariuța

D-ța căute-ți treabă, joacă cu cin-ai jucat,
Crezămîntul așa lesne noao nu ne este dat.

Elenca (căt-re Mariuța)

Ia vezi, cine e p-afară, cine s-aude viind ?

Smaranda

Mi să pare că e tat-to, parcă îl auz vorbind.

Mariuța

De nu mă-nșel mi să pare că boieru s-au întors,
Și mai este încă c-unul.

Elenca

Du-te uită pînă jos.

Mariuța

Ce să mă mai uit că vine, uite-te-l că și sosi.

Luxandra

Ce dezegriman² acuma ! Mă mir la ce mai veni.

¹ Plăcute, distractive (fr. *amusant*).

² Neplăcere (fr. *desagrément*).

Toți cei mai de sus. *Coconu Ianache și Pavel***Ianache**

Socoteam că cu răbdare, cu voarbe și omenii,
 Stavilă să pui o dată la atâtea nebunii.
 În loc însă d-îndreptare, văz că răul s-a lățit,
 Încît lumii-i este milă văzîndu-mă amețit.
 Sfătuirile, blîndețea cu care eu m-am purtat,
 Dascali și cheltuială, toate cît-am arătat,
 Munc-a fost nimicnicită și niște bani geaba dați;
 Parc-a fost bani de aramă și pă gîrlă aruncați.
 Ci fiindcă cu răbdare, îndreptare n-o mai crez,
 Voi astăzi cu hotărîre altminteri să mă-nsemnez.
 Mă rog, spuneți d-voastră, ce chirie îmi plătiți?
 Ce treabă aveți aicea? Casă ce mi-o socotiți?
 Să zici că-mi sînteți prieteni, eu nici nu v-am mai văzut.
 Atîta obraznicie, zău, că e de necrezut!
 Cine sînteți d-voastră? Cine este ăl cocon?

D. Simion (*făcînd un compliment*)

Eu sînt sluga dumatăle, căpitanu Simion.

Panaiotache (*asemenea*)

Eu mă-nchin cu plecăciune și mă recomanduiesc
 Cu nume Panaiotache, cu cinu ofițeresc.

Coconul Dimitrache (*asemenea*)

Și eu sînt slugă plecată, ș-acum iertăciune cer
 Să-ți spui că nu sînt nimica decît fecior de boieri.

Stan (*făcînd și el un compliment*)

Eu sînt Stan, fecior de slugă și ursit să slugăresc
 Și cu toată plecăciunea mă și răcomenduiesc.

Ianache

Crez c-ăți fi din neam prea mare
 Și puteți fi și mai mari.
 Puteți fi orice vă place
 Sau boieri sau militari;

Dar fiindcă ici în casă cît oi trăi, poruncesc,
Și vorbele d-voastră în nimic le socotesc.
Ișiți mai curînd afară și p-aici să nu mai dați,
C-apoi n-o să știți la urmă pă unde să apucați.
Ce blestemății sînt astea, în casă-mi de s-au pornit ?
Ai, îșiți curînd afară, mergeți de und-ați venit.

D. D. Simion, Panaiotache, Dimitrache și Stan
(fiindu-se toți de mîna și făcînd un compliment)

Seara bună, seara bună, dar noi tot nădăjduim
Necazu să-nconteneze și mîine să mai venim.

Ianache (căt-re nevasta lui)

Ișiți și voi cu bontonu, dinainte-mi să periți,
Mergeți mai curînd la dracu, la mai mari nu mă siliți !

Smaranda, Luxandra și Elenca

Adie, adie¹, seara bună, dar e de nesuferit,
Astfel de rușine mare încă nu s-au pomenit.

Pavel

O fi fapta rușinoasă, dar crez că te-i odihni,
Seara bună dumatăle, șezi, mă rog, nu osteni.

Mariuța (rîzînd)

Parc-a fost de porunceală, nu știi cît m-am bucurat ;
Acum crez că li-o ajunge, negreșit s-a săturat.

Ianache (căscînd)

Pas de dormi, pas de te culcă, plin de venin și necaz !
D-ar dori, pofti soarele, să vie de au obraz.
Slujească-n viitorime lumii pildă casa mea,
Aib-o-n veci într-o vedere cîn-o voi să să ia
După fleacurile lumii și să-și iasă dintr-al său,
Ca să n-ajungă să vază cîte trag și sufer eu.

Sfîrșit

¹ Adio (fr. *adieu*).